

LARS KRUMLINDE

Om platsen för ett möte

En oktoberdag 1888 hölls i Viktor Rydbergs hem ett möte, där man framhöll önskvärdheten av ett svenskt teosofiskt samfund; det formella bildandet av ett sådant samfund följde några månader senare. Mötet har skildrats av professor Osvald Sirén, som dock inte själv varit närvarande (Sirén var född 1879).

Sirén kommenterade mötet i Aftonbladet den 9 mars 1913. Denna artikel har uppmärksammats av fru Susen Rydberg. Den finns med i hennes klippsamling i KB:s Rydbergsarkiv.

Siréns skildring avviker en hel del från ett mötesprotokoll, som bevarats av teosoferna och som publicerades i Veritas 1996.

Sirén uppger att Rydberg var samfundets initiativtagare: "Det var upphovet till det teosofiska samfundets stiftande i Sverige, igångsatt av Viktor Rydberg." Enligt protokollet hade initiativet i stället tagits av två damer, Ellen Bergman och Amelie Cederschiöld, som nyligen sammanträffat med teosofledaren Helena Blavatsky och tagit starka intryck av hennes person och förkunnelse.

"Det är för övrigt en missuppfattning", skriver Sirén, "att någon påtryckning skulle gjorts hos Rydberg för att förmå honom att ställa sig i spetsen för den teosofiska rörelsen i Sverige; de nämnda personerna insågo till fullo, att detta icke var möjligt för honom."

I protokollet kan man dock läsa att Rydberg av damerna före mötet blivit ombedd att ställa sig "i spetsen" för samfundet, och att han redan då bestämt tackat nej. Ändå har Amelie Cederschiöld under mötet upprepat damernas begäran. Enligt protokollet har Rydberg alltså blivit utsatt för tjat på denna punkt.

Sirén meddelar något dunkelt att Rydberg "personligen av flere skäl icke ville synas som aktiv arbetare" i samfundet.

Men i protokollet talar Rydberg klarspråk om det viktigaste skälet till sin återhållsamhet: han var helt enkelt inte någon övertygad anhängare av Helena Blavatskys läror. "Inte heller känner jag nog till denna omtalade madame Blavatsky för att kunna ställa mig som hennes riddare."

Eftersom Rydberg skrivit kritiska rader om Helena Blavatsky, ter sig protokollets skildring av mötet mer realistisk än Siréns. Kanske har den även påverkat denne, för i en senare beskrivning av mötet (1942) har Sirén strukit orden om Rydberg som samfundets igångsättare.

Tore Lund menar i *Veritas* 2007 att protokollet är ett falsarium. I så fall är det ett utomordentligt skickligt sådant. Det återger med stor verklighetssuggestion och charm talspråkets både upphöjda och förnumstiga inslag i de ömsom högtidliga, ömsom näbbiga och triviala replikerna. En så styv förfalskare skulle knappast runda av sitt omsorgsfulla kraftprov med en alldeles onödig, felaktig adressuppgift.

Varför står det då att mötet hölls i Djursholm, när det i verkligheten ägde rum på Karlavägen i Stockholm? Jag tror att förklaringen är denna:

Protokollet återger replikerna så utförligt, att det bör ha nedtecknats med någon form av stenografi. Efter mötet har Rydberg blivit ännu mer skeptisk gentemot Blavatsky och tagit sin hand från hela företaget (se hans brev till Zander 10/2 1889). Därför har man aldrig renskrivit de stenografiska anteckningarna.

Men när Fru Rydberg efter makens död läst missvisande skildringar av mötet, har hon sent omsider ombesörjt en renskrift av manuset, som förmodligen varit rätt svårtytt här och där. Hon har då missmint sig beträffande platsen för mötet och avrundat det hela med frasen "Jag följer er till tåget. Det gör vi alltid här i Djursholm." Den hade möjligen under Viktor Rydbergs senare år blivit en standardreplik, när han i den nya villastaden ville antyda att ett besök varat tillräckligt länge.